

NYA NARKOTIKAFÖRETEELSER

*En europeisk handbok för tidig information om
nya Narkotikaföreteelser*

Sammanfattning

I denna sammanfattning redovisas de viktigaste resultaten av ett europeiskt samarbete kring hur man snabbare, än med övervakningssystem av standardtyp, kan upptäcka och förstå förändringar på ett tidigt stadium i fråga om narkotikamissbruk eller nya droger. Sammanfattningen ger en översikt av en funktion för tidig information (Early Information Function – EIF) om nya narkotikaföreteelser (Emerging Drug Phenomena – EDP). Dokumentet består av tre delar: först en presentation av projektets bakgrund, mål och metoder, därefter en sammanfattning av hur en funktion för tidig information om nya narkotikaföreteelser skulle kunna vara uppbyggd och fungera, och slutligen en redogörelse för framtidsutsikterna när det gäller detta ämne.

I Projektets bakgrund, mål och metoder

I Europa är narkotikamissbruket en högprioriterad fråga. För att göra det möjligt att ta itu med de olika frågeställningar som har koppling till narkotikamissbruk har fokus bland annat lagts på hur man kan utnyttja, utveckla och förbättra narkotikainformationssystemen (*Drug Information Systems – DIS*) på ett sådant sätt att man får direkt användbar kunskap om narkotika och narkotikamissbruk. Tillkomsten och utvecklingen av Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk (ECNN), som tillkom 1993, har medfört att de nationella narkotikainformationssystemen har fått bättre möjligheter att fungera både enskilt och tillsammans och dessutom blivit inbördes mer kompatibla. Den information som ett narkotikainformationssystem tillhandahåller måste vara sådan att den ökar förståelsen för vissa företeelser med koppling till narkotika och underlättar beslutsfattandet på politisk nivå, professionell nivå och individnivå.

I dag används narkotikainformationssystem av olika modeller i olika europeiska länder. Många gånger utgår systemen från standardkällor, vilket ofta medför att kunskap om förändringar på narkotikaområdet uppkommer långt efter att de har inträffat. Denna bristande känslighet hos systemen inverkar negativt på möjligheterna att tidigt upptäcka förändringar eller nyheter när det gäller narkotika och/eller narkotikamissbruk. Dessutom sprids nya droger och nya missbruksmönster fort inom Europa. Att sådana förändringar måste upptäckas snabbare, är något som många gånger konstaterats av yrkesverksamma inom narkotikaområdet. Till följd av detta började projektet Euro-TREND diskuteras år 2002.

Sju europeiska länder (Frankrike, Grekland, Nederländerna, Portugal, Spanien, Sverige och Tyskland¹) har deltagit i projektet Euro-TREND, som inleddes i början av år 2002. Projektet har finansierats gemensamt av Europeiska unionen och de deltagande länderna. Två EU-organ – ECNN och Europeiska läkemedelsmyndigheten inom EU (EMA) – har bidragit genom att följa processen.

Syftet med Euro-TREND har varit att fastställa och beskriva en möjlig gemensam modell för en funktion för tidig information om nya narkotikaföreteelser. Modellen syftar till att göra de deltagande ländernas narkotikainformationssystem mer lyhörda inför sådana nya företeelser och mer kompatibla med varandra.

Projektet har bestått av sex arbetsfaser. Inom varje fas, utom den sista, har arbetet varit indelat i tre steg. Först har ett förslag utarbetats av en arbetsgrupp bestående av koordinationsgruppen (Frankrike) och några av samordnarna från de deltagande länderna. Sedan har detta förslag diskuterats kritiskt av sakkunniga på nationell nivå. Slutligen har projektets koordinationsgrupp gjort en sammanställning där hänsyn tagits till alla de nationella rapporterna. Denna sammanställning har därefter diskuterats på europeisk nivå av alla samordnarna från de deltagande länderna och EU-organen. Under sista fasen utarbetades en manual fram, främst på grundval av de olika sammanställningarna. Manualen är avsedd att kortfattat beskriva uppbyggnad och arbetssätt för en funktion för tidig information om nya narkotikaföreteelser inom ett nationellt eller lokalt/regionalt narkotikainformationssystem.

II Projektets resultat

En utgångspunkt har varit att ett narkotikainformationssystem måste fylla ett antal olika funktioner. En av dessa är funktionen för tidig information om nya narkotikaföreteelser. Denna skall snabbt kunna upptäcka, bedöma och kategorisera nya narkotikaföreteelser, så att relevant information kan tas fram och i tid förmedlas till berörda målgrupper.

Huvudinriktningar, intresseområden och indikatorer

För att kunna fungera väl måste en funktion för tidig information först och främst vara inriktad på specifika ämnen. För detta ändamål utformades en informationsstruktur med tre nivåer. Tre huvudinriktningar för undersökningsarbetet (missbrukarna, drogerna och miljöerna). För varje huvudinriktning finns det ett antal intresseområden vilka skall göra det lättare att sammanställa de aspekter som anses mest intressanta (för huvudinriktningen ”missbrukarna” är exempelvis demografiska kännetecken,

---

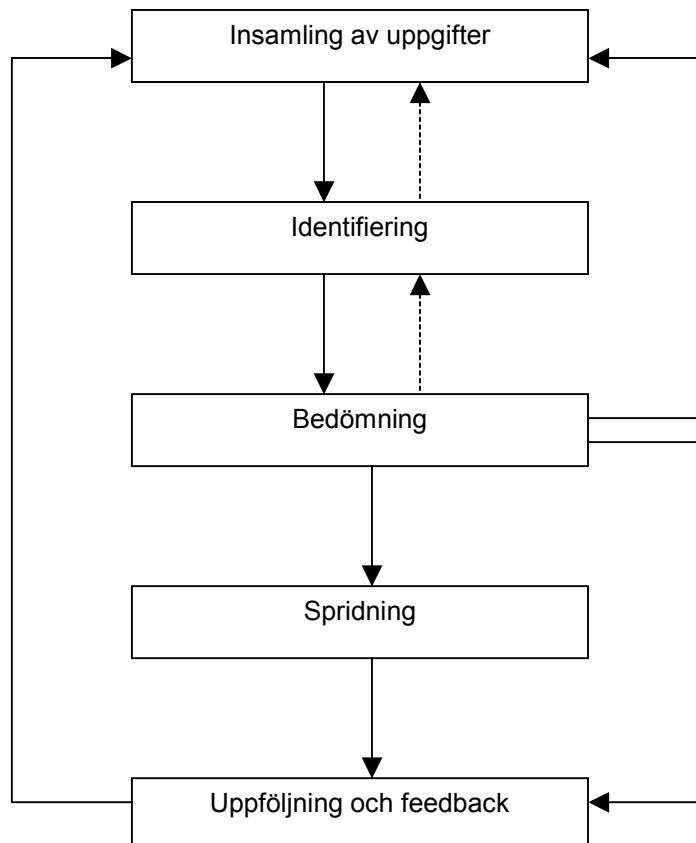
¹ Institutionerna i respektive land var French Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (OFDT, France), Institute for Therapy Research (IFT, Germany), University Mental Health Research Institute (UMHRI, Greece), Trimbos Institute (Netherlands), Drugs and Drug Addiction Institute (IDT, Portugal), University of Valladolid/Government Delegation for the National Plan on Drugs (UVA/DGPND, Spain), National Institute of Public Health (NIPH, Sweden).

missbruksmönster och hälsokonsekvenser olika intresseområden). För varje intresseområde väljs indikatorer ut och i funktionen för tidig information samlas kunskap om dessa in och analyseras.

Verksamhetssteg inom en funktion för tidig information

Den funktion för tidig information som utvecklats är en dynamisk process som består av fem steg. Stegen är följande: insamling av uppgifter, identifiering, bedömning och spridning samt uppföljning och feedback (se figuren nedan).

Funktionen för tidig information om nya narkotikaföreteelser: Översikt över verksamhetsstegen

Insamling av uppgifter

För att uppgiftsinsamlingen skall kunna fungera fullständigt måste den samordnas. Problem måste lösas med anknytning till två aspekter: narkotikamissbrukets svåråtgångade natur och tillgången på resurser. Uppgiftsinsamling innebär att man samlar in, beskriver och lagrar en så stor mängd relevanta uppgifter som möjligt, med största möjliga detaljrikedom. Det rör sig om en process som kräver en rad olika informationskällor (exempelvis narkotikamissbrukare, lågtröskelvården, hälsovården, det straffrättsliga systemet, nöjesmiljöer), metoder (exempelvis observationer, intervjuer, fokusgrupper) och verktyg (exempelvis enkäter, intervjuanvisningar).

Ju fler informationskällor, metoder och verktyg som används desto lättare kommer identifieringssteget att vara. Redan existerande uppgiftsinsamlingsverktyg som har anknytning till huvudinriktningarna i en funktion för tidig information bör tas med och anpassas så långt det går för att motsvara behoven i detta sammanhang. Särskilda verktyg för uppgiftsinsamling kan förväntas att utvecklas då det behövs. Dessa verktyg skall vara robusta och flexibla, samt ge rättvisa och tillförlitliga uppgifter.

Identifiering

Målet för nästa steg i processen är att identifiera en ny narkotikaföreteelse. För detta krävs ett antal olika analyser av de tidigare insamlade uppgifterna. När dessa analyser har slutförts, jämför man all tillgänglig information avseende var och en av de utvalda indikatorerna och försöker upptäcka eventuella betydelsefulla förändringar samt i förekommande fall identifiera en ny narkotikaföreteelse.

Bedömning

När en ny narkotikaföreteelse har identifierats skall denna beskrivas så detaljerat som möjligt. Den bör genomgå en bedömningsprocess av standardtyp där man utnyttjar all redan befintlig information om denna nya narkotikaföreteelse. I vissa fall kommer en ny företeelse att bedömas vara särskilt oroväckande och därför kräva en särskild bedömning. När det gäller att avgöra om en ny företeelse kan tänkas kräva särskild bedömning bör hänsyn tas till potentialen för spridning, hälsokonsekvenserna, de sociala konsekvenserna och de ekonomiska konsekvenserna samt andra aspekter (exempelvis tillgången på resurser och graden av intresse bland de politiskt ansvariga). En särskild bedömning innebär en mer ingående analys och eventuellt insamling av ytterligare uppgifter, så att en detaljerad beskrivning av den nya narkotikaföreteelsen kan utarbetas på kort tid. Alla standardbedömningar och särskilda bedömningar kommer att utmynna i en skriftlig rapport.

Spridning

När en ny narkotikaföreteelse har identifierats och bedömts, måste en spridningsstrategi utformas. Det finns stora mängder information i bedömningsrapporterna och man måste noga överväga hur och i vilken utsträckning denna information skall förmedlas till de olika målgrupperna. Processen innebär att man slår fast informationsspridningens syften, fastställer målgrupperna och väljer spridningsmetoder. Målgrupperna kan exempelvis vara politiskt ansvariga, yrkesverksamma inom narkotikaområdet, media eller allmänheten. Generellt gäller att lämpligt utformad information måste erbjudas. Spridandet av informationen till

målgrupperna bör göra det möjligt att på ett tidigt stadium minska omfattningen av en potentiellt skadlig företeelse.

Feedback och uppföljning

Som avslutning på cykeln enligt ovan och som inledning på en ny cykel skall den instans som samordnar funktionen för tidig information ge feedback till alla som medverkat i uppgiftsinsamlingen. En uppföljningsprocess kommer att genomföras för alla intressanta ämnen. Detta innebär att man under den nya uppgiftsinsamlingsperioden måste fortsätta att samla in uppgifter om alla ämnen från den föregående cykeln som fortfarande är intressanta.

Manualen

Projektresultaten är samlade i manualen som dessutom innehåller beskrivningar av konkreta exempel på nationella lösningar på funktioner för tidig information samt en ingående översikt över källor och metoder för insamling och spridning av uppgifter. Den nationella situationen i de deltagande länderna beskrivs i en bilaga.

III Framtidsutsikter

Genom utvecklingen av en funktion för tidig information inom ett narkotikainformationssystem kompletteras den traditionella övervakningen av indikatorer och trender. En välfungerande funktion för tidig information kommer att kunna ge relevanta målgrupper mer aktuell information, så att dessa kan göra insatser med syftet att minska skadeverkningarna för missbrukarna och för befolkningen i allmänhet. Framtagandet av informationen blir mindre intressant om informationen inte kopplas till insatser.

Narkotikainformationssystemen i de länder som deltog i projektet är inbördes mycket olika, vilket innebär att den föreslagna modellen anses vara tillräckligt anpassningsbar för att kunna hantera de olika nationella förhållandena. Arbetet inom projektet har visserligen tagit sin utgångspunkt i de deltagande ländernas tidigare erfarenheter, men det är ändå fråga om en teoretisk modell av en möjlig funktion för tidig information för nya narkotikaföreteelser. Texten bör läsas kritiskt och anpassas efter nationella förhållanden och erfarenheter. Syftet är att hjälpa dem som redan medverkar i en funktion för tidig information och dem som är villiga att genomföra och/eller utveckla en funktion för tidig information i sitt eget land. Vilka informationskällor som finns kommer att variera från land till land. Även de tillgängliga resurserna kommer att variera, och därigenom också arbetsvolymen. Det enskilda landets politiska struktur (förbundsstat eller centraliserad stat) kommer också att inverka på den slutliga utformningen av dess nationella funktion för tidig information. Utöver allt detta är förverkligandet av en sådan funktion inte någon kortsiktig process och det måste finnas tillräckligt med tid för att man skall kunna bygga upp en funktion som klarar sin uppgift väl.

De förväntade resultaten bör vara tillräckliga för att motivera investeringen. Utvecklingen av EU och det allt mer omfattande utbytet av människor och kunskap gör att samarbete mellan europeiska länder är helt nödvändigt. En gemensam modell för en funktion för tidig information kommer att underlätta utbytet av information om nya narkotikaföreteelser liksom utbytet av metoder för insamling, analys och spridning av uppgifter. Nya droger som dyker upp, nya missbruksmönster som framträder och nya typer av skadeverkningar kommer att kunna upptäckas mycket tidigare än vad som är möjligt med ett övervakningssystem av standardtyp. Detta kommer att skapa förutsättningar för insatser på ett tidigare stadium, varigenom man kan undvika stort lidande och betydande utgifter inom vården och rättssystemet.

Nästa etapp i arbetet blir att ta itu med en rad olika aspekter:

- Anpassning av funktion för tidig information till de rådande förhållandena på nationell nivå i de deltagande länderna och andra intresserade europeiska länder.
- Utveckling av processen för informationsutbyte mellan de intresserade länderna angående nya narkotikaföreteelser och tekniska aspekter (verktyg för uppgiftsinsamling, analysmetoder, spridningsmetoder).
- Utveckling av en europeisk funktion för tidig information om nya narkotikaföreteelser.
- Den presenterade modellen bör förbättras och finjusteras. Detta kan göras via utbyte av praktiska erfarenheter men även via diskussioner kring teoretiska aspekter.